OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Lausunto

Eduskunnan sivistysvaliokunta

ASIA:

E 43/2023 vp Valtioneuvoston selvitys: E-kirje komission tiedonannosta kyberturvallisuusakatemioista

Eduskunnan sivistysvaliokunta on antanut opetus- ja kulttuuriministeriölle tilaisuuden lausua asiakohdassa mainituista E-kirjeestä. Samalla sivistysvaliokunta on pyytänyt selvitystä siitä, miten vastaavia aikaisempia akatemioita koskevat asiat ovat EU:ssa edenneet ja miten niissä on Suomen kannat huomioitu. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa lausuntona seuraavaa:

Tausta

Osaavan työvoiman saatavuus vihreän siirtymän ja raaka-aineiden alalla, kyberturvallisuudessa, akkuteollisuudessa, digitaalisten taitojen osalta, opettajien osaamisessa sekä esimerkiksi avaruusalalla on noussut komission aloitteissa viime aikoina keskiöön. Osaamisen kehittämiseen liittyvät toimet on aloitteissa muotoiltu ns. akatemioiksi, jotka kuitenkin samanlaisesta yleistermistä huolimatta eroavat toisistaan toiminnaltaan ja tavoitteiltaan.

Akatemioihin liittyvät aloitteet ovat syntyneet pääosin muualla kuin koulutussektorin toimesta. Tästä syystä kaikki akatemia-aloitteet tai toimet eivät välttämättä ole opetus- ja kulttuuriministeriön tiedossa. Tässä lausunnossa kuvataan akatemia-aloitteita ja jo olemassa olevia toimia työ- ja elinkeinoministeriöstä, liikenne- ja viestintäministeriöstä sekä Opetushallituksesta saatujen tietojen perusteella. Euroopan digiakatemian tiedot on koottu internet-sivuilta.

Viimeisimmät komission akatemia-aloitteet

Nettonollateollisuus-akatemiat

Neuvottelut asetusluonnoksesta, jossa myös nettonollateollisuus-akatemioita käsitellään, ovat vielä kesken. Neuvotteluja käydään neuvoston kilpailukyky- ja kasvutyöryhmässä, jossa Suomea edustaa työ- ja elinkeinoministeriö. Tiedot neuvottelujen etenemisestä on siis saatu TEM:n neuvotteluissa mukana olleelta virkamieheltä.

Suomi kannassaan todennut, että on tarpeen saada tarkempaa tietoa keinoista, joilla osaamista on tarkoitus lisätä ja suhtautuu alustavan varauksellisesti uusien eurooppalaisten koulutusrakenteiden luomiseen. Suomi katsoo, että tarkoituksenmukaisempaa olisi kehittää koulutuksen sisältöjä ja koulutuksen saavutettavuutta olemassa olevia kumppanuuksia ja digitalisaatiota hyödyntäen. Suomen kannassa on tuotu esiin näkemys siitä, että yksittäisiä koulutusohjelmia ei tulisi arvioida ammattipätevyyssääntelyn kautta.

Asetusteksti on mennyt parempaan suuntaan korostaen nettonolla-teollisuusakatemioiden tarjoaman koulutuksen vapaaehtoista hyödyntämistä jäsenmaissa. Neuvotteluissa jäsenmaiden koulutusasioiden kompetenssi on paremmin tunnistettu ja se on vahvistunut.

Ammattipätevyyksien arvioimisen osalta teksti on mennyt parempaan suuntaan, mutta edelleen asetusteksti edellyttää jäsenvaltioita arvioimaan nettonolla-teollisuusakatemioiden kehittämien koulutussisältöjen vastaavuus kansallisiin ammattipätevyysvaatimuksiin. Kyse on uudesta menettelytavasta, mutta asetustekstin tämänhetkinen muotoilu vahvistaa kansallista toimivaltaa ammattipätevyysdirektiivin (2005/36/EY) mukaisessa ammattipätevyyden tunnustamisessa.

Komission esikuvana nettonolla-teollisuusakatemian muotoiluissa näyttää olevan jo käynnissä oleva akkuakatemia (EU Battery Academy).

Raaka-aine akatemia

Komission tiedonannossa kriittisten raaka-aineiden turvallisen ja kestävän saannin varmistamisesta kaksoissiirtymän tukemiseksi mainittiin tarpeesta perustaa myös raaka-aineakatemia osana nettonolla-aloitetta. Työ- ja elinkeinoministeriöstä saadun tiedon mukaan Euroopan parlamentti on ehdottanut mainintaa raaka-aineakatemiasta lisättäväksi omana mainintanaan komission säädösehdotukseen. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan tätä lisäystä ei ole vielä käsitelty parlamentin, komission ja neuvoston kesken, eikä se näin ollen ole vielä käsittelyssä.

Kyberturvallisuusakatemia

Myös komission tiedonannossa esiin tuodun kyberturvallisuusakatemian lähtökohtana on koota alan koulutusta EU:n tasolla yhdelle alustalle osaajapulaan vastaamiseksi. E-kirjeen kannassa on todettu, että eri toimijoiden, koulutustarjonnan ja rahoitusmahdollisuuksien yhteen tuominen yhteiselle digitaaliselle alustalle voi lisätä läpinäkyvyyttä, saavutettavuutta ja uudenlaisia yhteistyömuotoja.

Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan komission tiedonantoa ei ole käsitelty neuvoston kybertyöryhmässä sen jälkeen, kun tiedonanto on julkaistu.

Kyberturvallisuusosaamisen alalla on sekä EU-tasolla että kansallisesti käynnissä jo paljon toimia esimerkiksi Euroopan unionin kyberturvallisuusviraston (ENISA), Eurooppalaisen kyberturvallisuuden osaamiskeskuksen (ECCC) ja Suomen kyberturvallisuuden tutkimuksen, kehityksen ja innovaatioiden kansallisen koordinointikeskuksen toimesta. ENISA on muun muassa kehittänyt kyberturvallisuusosaamisen viitekehyksen, jossa listataan kyberturvallisuuteen liittyviä ammattiprofiileja, ja niissä tarvittavaa osaamista. Suomen kansallinen koordinointikeskus kokoaa ja kehittää kyberturvallisuuden osaamisyhteisöä, jonka keskiössä ovat yritykset, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset. Kansallinen koordinointikeskus muodostaa tilannekuvaa kyberturvallisuuden tutkimuksesta ja kehityksestä sekä tunnistaa tämän pohjalta keskeisiä kyberturvallisuuden tutkimus- ja kehitysalueita.

Suomessa on käynnistynyt opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraisella rahoituksella alan korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen kehittäminen ja koordinointi. Suomessa käynnissä olevassa koulutuksen kehittämistyössä tehdään muun muassa vertailua ENISAn ammattiprofiileihin, mutta koulutustarjontaa kehitetään ensisijaisesti Suomen elinkeinoelämän ja yhteiskunnan tarpeisiin, huomioiden kuitenkin EU-tason yhteistyön tarpeet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö näkee, että EU-tason toimijoiden ja kansallisten toimijoiden pyrkimyksiä vastat osaajapulaan on tarpeen koordinoida, ja huomioida jäsenmaiden kompetenssi koulutuksessa ja toisaalta korkeakoulujen autonomia koulutuksen sisällöissä. On huomioitava, että korkeatasoista koulutusta voi kehittää vain tutkimukseen perustuen. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää myös tärkeänä, että kansallinen tutkintojen viitekehys ja tutkintojen tunnustaminen ovat osa kansallista kompetenssia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö korostaa, että työelämän osaamistarpeiden lisäksi huomiota tulee kiinnittää kansalaisten kyberturvallisuusosaamiseen.

Esimerkkejä käynnissä olevista akatemioista

Opettaja-akatemiat ovat Erasmus+ -rahoitteisia yhteistyöryhmittymiä. Erasmus+ Teacher Academies -toiminnolla voidaan kehittää opettajankoulutusta laajassa yhteistyössä, kansainvälistää opettajankoulutusta, kokeilla ja kehittää erilaisia opettajankoulutukseen soveltuvia liikkuvuusmuotoja sekä muodostaa pitkäkestoisia yhteistyörakenteita. Nämä yhteistyöryhmittymät voivat tarjota opettajille oppimismahdollisuuksia EU:n painopisteissä kuten digitaalisuus, kestävyys, tasa-arvo ja osallisuus. Suomalaiset organisaatiot – lähinnä korkeakoulut – ovat mukana seitsemässä opettaja-akatemiassa.

Akkuakatemia (Battery Academy) on yksi toimija, joka kokoaa yhteen Euroopan tasolla kootusti eri puolilla EU:ta rakennettua koulutustarjontaa. Akkuakatemia syntyi komission perustaman Euroopan Akkuallianssin alle, ja sen ajatuksena on ollut tarve synnyttää nopeasti Eurooppaan uutta akkuihin liittyvää osaamista osana uuden teollisuudenalan syntyä. Koulutussisältöjen kokoajan roolin on ottanut InnoEnergy Skills Institute, jonka komissio on palkannut vastaamaan akkuallianssin toiminnan pyörittämisestä. InnoErergy Skills Institute on tehnyt akkuallianssista itselleen kaupallista liiketoimintaa. Koska Suomella jo on käynnissä erilaisia omia akkualan koulutukseen liittyviä toimia, Suomi ei ole hankkinut koulutusta InnoEnergy Skills Institutelta. Akkualan koulutushankinta ei ole ollut suosittua muuallakaan Pohjoismaissa.

Euroopan digiakatemia European Digital Academy on EU:n parlamentin aloitteesta syntynyt komission rahoittama hanke, joka sai alkunsa korona-pandemia alussa ja keskittyy sekä kansalaisten että pienten ja keskisuurten yritysten digitaalisen osaamistarpeen kartoittamiseen ja perusosaamisen kehittämiseen tarjoamalla koulutusta. Hankkeessa luotu Digital SkillUp sivusto tarjoaa maksuttomia mooc-digikoulutuksia.

Lisätietoja:

Korkeakoulutus, Päivi Bosquet, paivi.bosquet@gov.fi p. 02953 30375

Tutkintojen tunnistaminen ja ammattipätevyysdirektiivi, Katri Tervaspalo, katri.tervaspalo@gov.fi p. 02953 30084

LUONNOS